

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

SPRIEDUMS

LATVIJAS REPUBLIKAS VĀRDĀ

Rīgā 2011. gada 20. oktobrī

lietā Nr. 2010-72-01

Latvijas Republikas Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētājs Gunārs Kūtris, tiesneši Kaspars Balodis, Aija Branta, Kristīne Krūma, Uldis Ķinis un Sanita Osipova,

pēc Ilvara Gudrimoviča un Natalijas Grevcovas konstitucionālajām sūdzībām, pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 85. pantu un Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktu, 17. panta pirmās daļas 11. punktu un 28.¹ pantu, rakstveida procesā 2011. gada 20. septembra tiesas sēdē izskatīja lietu

„Par Civilprocesa likuma 78. panta trešās daļas pirmā teikuma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmajam teikumam un 96. pantam”.

Konstatējošā daļa

1. Latvijas Republikas Saeima (turpmāk – Saeima) 1998. gada 14. oktobrī pieņēma Civilprocesa likumu (turpmāk arī – CPL), kas stājās spēkā 1999. gada 1. martā.

Šā likuma 78. panta trešās daļas pirmais teikums nosaka: „Trešās personas var iestāties lietā, pirms ir pabeigta lietas izskatīšana pēc būtības pirmās instances tiesā” (turpmāk – apstrīdētā norma).

2. Pieteikumu iesniedzēji – Ilvars Gudrimovičs un Natalija Grevcova (turpmāk – Pieteikumu iesniedzēji) – norāda, ka apstrīdētā norma neatbilst Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 92. panta pirmajam teikumam un 96. pantam, jo lietās par laulības šķiršanu un laulāto mantas dalīšanu kā trešā persona tika pieaicināta akciju sabiedrība „Swedbank”. Pieteikumos lūgts atzīt apstrīdēto normu attiecībā uz Pieteikumu iesniedzējiem par spēkā neesošu no tās pieņemšanas brīža.

2.1. Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija neesot ņēmusi vērā Pieteikumu iesniedzēju iebildumus pret trešās personas pielaišanu viņu laulības šķiršanas lietās. Tādējādi neesot nodrošināta taisnīga tiesa kā pienācīgs un tiesiskai valstij atbilstošs process.

Civilprocesā lietas dalībnieki bieži izmantojot trešās personas institūtu, lai novilcinātu lietas izskatīšanu. Pieteikumu iesniedzēji uzskata, ka šis institūts nesasniedz leģitīmo mērķi – palielināt tiesas procesa efektivitāti un nodrošināt lietas izskatīšanu saprātīgā termiņā. Procesuālās ekonomijas nodrošināšana esot īpaši svarīgs valsts pienākums laulības šķiršanas lietās, kur parasti tiekot skartas bērnu intereses.

Apstrīdētā norma esot nesamērīga, jo labums, ko iegūst sabiedrība, esot mazāks par Pieteikumu iesniedzēju pamattiesību ierobežojumu. Trešo personu tiesības uz taisnīgu tiesu netiktu būtiski ierobežotas, ja tās nepieaicinātu lietā.

Par tiesas lēmumu, ar kuru noraidīts lūgums par trešās personas iestāšanos lietā, trešā persona varot iesniegt blakus sūdzību. Pieteikumu iesniedzēji norāda, ka trešās personas neiestāšanās lietā neatņem tai tiesības rūpēties par savām interesēm citādā veidā. Savukārt Pieteikumu iesniedzējiem neesot tiesību iesniegt blakus sūdzību par tiesas lēmumu pieaicināt vai pielaiest lietā trešo personu. CPL paredzot aizliegumu sadalīt no ģimenes tiesiskajām attiecībām izrietošus prasījumus. Tāpēc laulāto mantas dalīšanas prasījumi tiekot izskatīti kopā ar prasījumu par laulības šķiršanu.

2.2. Pamatojot apstrīdētās normas neatbilstību Satversmes 96. pantam, Pieteikumu iesniedzēji norāda, ka laulības šķiršanas lietās nedrīkst piemērot atklātuma principu. Prasība par slēgtām tiesas sēdēm un šādu sēžu lietas materiālu ierobežoto pieejamību izrietot no CPL 11. panta pirmās daļas 3. punkta un likuma „Par tiesu varu”

28.⁴ panta. Ja lietas izskatīšanā tiek ļauts piedalīties trešajām personām, informācija par Pieteikumu iesniedzēju privāto dzīvi kļūstot zināma arī personām, kuras tā neskarot. Šādi netiekot nodrošinātas laulāto tiesības paturēt savu privāto dzīvi noslēpumā no citām personām. Tā kā trešajām personām ir neierobežotas iespējas iegūt lietā esošo informāciju, Pieteikumu iesniedzēju tiesības sniegt paskaidrojumus un iesniegt pierādījumus esot nodrošinātas formāli.

Pieteikumu iesniedzēji apšaubā apstrīdētajā normā ietvertā ierobežojuma nepieciešamību demokrātiskā sabiedrībā un samērīgumu. Apstrīdētās normas mērķi varot sasniegt arī tad, ja civilprocesā trešās personas tiktu pieaicinātas, nevis pielaistas. Tādējādi trešās personas nevarētu novilcināt lietas izskatīšanu, iesniedzot lūgumus par piedalīšanos lietas izskatīšanā un pārsūdzot tiesas lēmumus, ar kuriem šādi lūgumi noraidīti.

3. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto normu, – **Saeima** – norāda, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 92. panta pirmajam teikumam un 96. pantam.

3.1. Apstrīdētā norma neregulējot pieteikumā norādītos jautājumus, jo tā tikai nosakot, līdz kuram brīdim trešās personas var iestāties lietā. No Pieteikuma iesniedzēja I. Gudrimoviča pieteikuma esot secināms, ka kredītiestādes pārstāvis nav piedalījies tiesas sēdē, kurā izskatīta attiecīgā civillietā. Līdz ar to rodoties šaubas, vai tiesvedība Satversmes tiesas lietā ir turpināma.

Tiesvedības procesā neesot iespējams nodrošināt tiesību uz privāto dzīvi absolūtu neaizskaramību. Valstij esot pienākums ne vien nodrošināt personu privātās dzīves neaizskaramību, bet arī pieeju tiesai un tiesvedības procesa institūtu netraucētu darbību. Tiesiski ieinteresēto trešo personu iesaistīšana civillietā tieši izrietot no šīm personām Satversmes 92. pantā garantētajām pamattiesībām. Līdz ar to šo personu iesaistīšanai laulības šķiršanas lietā esot leģitīms mērķis – aizsargāt citu personu tiesības un nodrošināt atbilstošu tiesvedības procesu.

3.2. Trešās personas pieaicināšana nodrošinot procesuālā taisnīguma, tiesiskās stabilitātes un procesuālās ekonomijas principu ievērošanu. Laulības šķiršanas process skarot arī citu personu, piemēram, bērnu un kredītiestāžu, intereses. Šo personu

iesaistīšana laulības šķiršanas lietā esot piemērots līdzeklis to interešu īstenošanai.

Pieteikumu iesniedzēji nenorādot saudzējošākus leģitīmā mērķa sasniegšanas līdzekļus. Saeima uzskata, ka trešajām personām nozīmīgus jautājumus esot racionālāk atrisināt reizē ar mantas dalīšanu, nevis atsevišķā procesā.

3.3. Trešo personu piedalīšanās laulības šķiršanas lietās varot būt nepieciešama un atbilstot samērīguma principam.

Tiesību normas ļaujot tiesai pēc puses motivēta lūguma katrā konkrētā gadījumā izvērtēt, vai trešā persona ir tiesiski ieinteresēta attiecīgajā lietā, kā arī to, vai spriedums var skart trešās personas intereses.

Saeima norāda, ka lietas par laulības šķiršanu izskata slēgtā tiesas sēdē. Mantiskie jautājumi un jautājumi par uzturlīdzekļu piedziņu vispārīgā gadījumā nevarot tikt skatīti slēgtā tiesas sēdē. Spriedums laulības šķiršanas lietā esot pasludināms slēgtā tiesas sēdē. Tādējādi tiek nodrošinātas tiesības uz privātās dzīves noslēpumu.

Ja trešā persona ļaunprātīgi izmantotu tiesības un tās rīcībā nokļuvušos lietas materiālus izplatītu nolūkā aizskart kādas personas tiesības, tai varot iestāties juridiskā atbildība par goda un cieņas aizskaršanu, par nelikumīgām darbībām ar personas datiem vai par neizpaužamu ziņu izpaušanu.

3.4. Neesot pamatots Pieteikumu iesniedzēju viedoklis, ka apstrīdētā norma pieļauj procesa novilcināšanas iespēju. Lietas ātra izlemšana nedrīkstot būt pašmērķis. Turklāt likumā neesot ietverts tiešs aizliegums iesniegt blakus sūdzību par trešās personas pieaicināšanu lietā. Savukārt apstrīdētā norma neregulējot jautājumu par šāda lēmuma ietekmi uz procesa virzību. Pieteikumu iesniedzēju tiesības vērsties tiesā, iesniegt pierādījumus, paust savu nostāju un pārsūdzēt tiesas spriedumu netiekot ierobežotas.

4. Pieaicinātā persona – **Latvijas Republikas Tieslietu ministrija** (turpmāk – Tieslietu ministrija) – norāda, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 92. panta pirmajam teikumam. Savukārt apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 96. pantam neesot iespējams izvērtēt, jo tā nosakot tikai brīdi, līdz kuram trešās personas ir

tiesīgas iestāties lietā. Līdz ar to apstrīdētā norma tiešā veidā neietekmējot lietas dalībnieku tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību.

4.1. Apstrīdētajā normā ietvertais tiesiskais regulējums esot attiecināms uz visu kategoriju lietām, izņemot tās, kurām CPL nosaka citu izskatīšanas kārtību. Prasītāja un atbildētāja tiesības uz taisnīgu tiesu nevarot skatīt šķirti no to personu tiesībām, kuru ar likumu aizsargātās intereses var ietekmēt tiesvedības process. Trešās personas institūts civilprocesā nodrošinot to personu tiesības, kuru tiesiskās intereses var tikt aizskartas prasības tiesvedības ietvaros. Līdz ar to apstrīdētā norma esot viens no veidiem, kā šīs personas var aizstāvēt savas tiesiskās intereses un nodrošināt Satversmes 92. panta pirmajā teikumā noteiktās tiesības.

Laulības šķiršanas lietā, kuras izskatīšanas laikā tiek lemts jautājums par laulāto mantas sadalīšanu, varot tikt skartas trešo personu intereses. Līdz ar to valstij esot pienākums nodrošināt šo personu interešu aizsardzību.

4.2. Saskaņā ar CPL 81. panta otro daļu blakus sūdzību varot iesniegt tikai par tiesas lēmumu, ar kuru noraidīts lūgums par trešās personas iestāšanos lietā. Taču, pēc Tieslietu ministrijas ieskata, lietas dalībniekiem ir tiesības iesniegt blakus sūdzību saskaņā ar CPL 441. panta pirmās daļas 2. punktu par tiesas lēmumu, ar kuru apmierināts lūgums par trešās personas iestāšanos lietā. Tas, vai tiesas lēmums kavē lietas virzību CPL 441. panta pirmās daļas 2. punkta izpratnē, esot tiesu prakses jautājums.

4.3. Ja laulības šķiršanas un laulāto mantas dalīšanas procesos trešās personas nedrīkstētu piedalīties, varētu tikt aizskartas to tiesības tikt uzklautām. Tomēr trešās personas būtu tiesīgas savas intereses īstenot, pamatojoties uz CPL 1. pantā ietverto vispārējo civilprocesuālo principu, saskaņā ar kuru katrai fiziskajai un juridiskajai personai ir tiesības uz savu aizskarto vai apstrīdēto civilo tiesību vai ar likumu aizsargāto interešu aizsardzību tiesā. Šo tiesību izmantošana varot izpausties gan kā prasības celšana tiesā, gan kā pierādījumu iesniegšana, gan arī kā dažādu lūgumu izteikšana tiesai. Taču šāds risinājums neesot uzskatāms par efektīvu, jo radītu risku, ka, izšķirot vienu jautājumu, rastos pamats jaunai tiesvedībai par kreditoru tiesību iespējamu aizskārumu.

Saskaņā ar spēkā esošo civilprocesuālo regulējumu jau šobrīd esot iespēja laulības šķiršanas un laulāto mantas sadales procesos trešās personas pieaicināt. Vienlaikus Tieslietu ministrija uzskata, ka nav izslēgta iespēja trešajai personai arī pēc pašas iniciatīvas tikt pielaistai laulības šķiršanas lietā.

5. Pieaicinātā persona – Latvijas Republikas Augstākā tiesa (turpmāk – Augstākā tiesa) – norāda, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 92. panta pirmajam teikumam un 96. pantam.

5.1. Apstrīdētā norma reglamentējot tikai laiku, līdz kuram trešās personas var iestāties lietā, un neesot saistāma ar Satversmes 92. panta pirmo teikumu un 96. pantu. Apstrīdētā norma esot vispārīga norma, kas attiecināma uz jebkuru civillietu. Tās leģitīmais mērķis esot aizsargāt trešo personu tiesības un likumiskās intereses.

Optimāls risinājums būtu tāds, ka lietā par laulības šķiršanu prasījumi, kas izriet no ģimenes tiesiskajām attiecībām, tiktu izspiesti vienlaikus, izņemot gadījumus, kad procesā nepieciešams iesaistīt trešās personas. Mantas dalīšana būtu skatāma atsevišķā tiesvedībā, nevis laulības šķiršanas procesa ietvaros. Tad šādā atsevišķā tiesvedībā varētu pieaicināt trešo personu.

Augstākā tiesa norāda, ka tiesību uz privāto dzīvi aizskārumu Pieteikumu iesniedzēji varētu saskatīt CPL 238. panta pirmās daļas 6. punktā un 242. panta 1. punktā, taču šīs normas viņi nav apstrīdējuši.

Ļaujot trešajām personām iesaistīties civillietā par laulības šķiršanu un laulāto mantas sadali, atsevišķos gadījumos varot tikt nepamatoti paildzināta lietas izskatīšana. Tā rezultātā varot ieilgt laulāto kopīgās mantas dalīšana un arī laulības šķiršana. Taču trešo personu tiesības tiktu aizskartas, ja tām būtu liegts piedalīties šajos procesos.

Procesa dalībnieks nevarot iesniegt blakus sūdzību par tiesas lēmumu, ar kuru apmierināts lūgums par trešās personas iestāšanos lietā. Taču par lēmumu, ar kuru noraidīts lūgums par trešās personas iestāšanos lietā, varot iesniegt blakus sūdzību. Iebildumus pret lēmumu, ar kuru apmierināts lūgums par trešās personas iestāšanos lietā, varot izteikt apelācijas vai kasācijas sūdzībā.

5.2. Augstākā tiesa norāda, ka tas, vai lēmums saskaņā ar CPL 441. panta pirmās daļas 2. punktu kavē lietas tālāko virzību, ir fakta jautājums, kas jāvērtē tiesai. Trešo personu pieaicināšana pati par sevi netiekot uzskatīta par lietas virzības kavēšanu.

Iesniegumu par trešās personas pieaicināšanu lietā iesniedzot kāda no pusēm, bet iesniegumu par iestāšanos lietā prasītāja vai atbildētāja pusē – pati trešā persona. Nevarot piekrist Pieteikumu iesniedzēju apgalvojumam, ka laulāto mantas sadales procesos trešās personas varētu pieaicināt, nevis pielaist, jo trešā persona jebkurā gadījumā ir ieinteresēta lietas iznākumā. Tiesai esot jāpārbauda, vai iesniegumā norādītie apstākļi var skart trešās personas ar likumu aizsargātās intereses.

6. Pieaicinātā persona – **Latvijas Republikas tiesībsargs** (turpmāk – Tiesībsargs) – norāda, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 92. panta pirmajam teikumam un 96. pantam, ciktāl tā ļauj lietās, kuras tiek skatītas slēgtās tiesas sēdēs, iestāties trešajām personām, neuzklausot pušu viedokli par šādas pieaicināšanas nepieciešamību, un liedz prāvniekiem pārsūdzēt lēmumu par trešās personas pielaišanu vai pieaicināšanu.

6.1. Trešās personas iestāšanās lietas izskatīšanā neesot uzskatāma par tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpumu. Taču citādi esot jāvērtē tie gadījumi, kad likumdevēja griba ir bijusi noteikt, ka konkrētas kategorijas lietas skatāmas slēgtā tiesas sēdē. Valsts pienākums nodrošināt personas tiesības uz privātās dzīves aizsardzību izpaužoties tāda regulējuma pieņemšanā, kas nodrošina slēgtas tiesas sēdes, lai pasargātu prāvniekus no personīga un sensitīva rakstura ziņu publiskošanas jeb izpaušanas plašākai sabiedrībai. To lietu kategorijas, kuru iztiesāšana pieļaujama slēgtā tiesas sēdē, noteiktas CPL 11. pantā, kurā citastarp minētas laulības šķiršanas vai laulības neesamības lietas. Šā panta trešā daļa arī paredzot iespēju tiesai lemt jautājumu par lietas izskatīšanas sēdes vai tās daļas pasludināšanu par slēgtu, ja to lūdz lietas dalībnieki vai atzīst par nepieciešamu pati tiesa.

Līdz ar to pašreizējais regulējums esot saudzīgs pret ikvienu prāvnieku, kurš privātās dzīves aizsardzības nolūkā vai citu likumā noteikto iemeslu dēļ vēlētos, lai

lieta tiktu izskatīta slēgtā tiesas sēdē.

6.2. Prāvnieki laulības šķiršanas lietās neesot pasargāti no tā, ka informācija par viņu privāto dzīvi tiek izpausta trešajām personām, jo trešās personas esot tiesīgas ne tikai iepazīties ar visiem lietas materiāliem un piedalīties lietas iztiesāšanā, bet arī saņemt pilnu tiesas spriedumu. Tiesai esot jāizvērtē privātās dzīves aizskāruma iespējamība un ar savu lēmumu jānodrošina privātās dzīves aizsardzība.

Tiesībsargs norāda, ka nav pieļaujama trešās personas iestāšanās, ja pret to iebilst abi laulātie vai viens no laulātajiem. Pretējā gadījumā lietā netiktu noskaidrota patiesība, kā arī pasargāta personu privātā dzīve un garantēta sensitīva rakstura datu neizpaušana.

6.3. Tiesu informatīvajā sistēmā esot atrodamas ziņas par desmit civillietām par laulības šķiršanu un laulāto kopmantas sadali, kurās kā trešās personas bija pieaicinātas bankas. Šo lietu tiesvedība visās tiesu instancēs esot ilgusi vidēji trīs līdz piecus gadus. Tiesībsargs pauž viedokli, ka ilgajos tiesvedības termiņos nav vainojamas trešās personas, jo pārsvarā kredītiestādes lietā tika pieaicinātas, nevis iestājās ar patstāvīgiem prasījumiem. Tiesībsargs pauž uzskatu, ka tādā gadījumā, ja minētajās lietās trešās personas nebūtu varējušas piedalīties, tiktu aizskartas to intereses.

7. Pieaicinātā persona – Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes lektore Daina Ose – norāda, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 92. panta pirmajam teikumam un 96. pantam.

Trešās personas iestāšanās iesāktā lietā palīdzot aizsargāt šīs personas intereses un veicinot lietas vispusīgu, pilnīgu izskatīšanu, kā arī patiesības noskaidrošanu. Civilprocesā tiesības vērsties tiesā esot personas tiesības, nevis pienākums. Izvēloties iesniegt prasību tiesā, prasītājam esot jāapzinās, ka strīdu izskatīšana notiek Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā, kas saistīta ar privātās dzīves faktu atklāšanu noteiktā personu lokā.

Procesa puses, godprātīgi izmantojot savas procesuālās tiesības, varot novērst lietas izskatīšanas paildzināšanos, piemēram, izsakot tiesai lūgumu pieaicināt lietā

trešo personu. D. Ose norāda, ka trešās personas nepielaišana procesā var novest pie nelikumīga sprieduma taisīšanas. Līdz ar to lieta varot tikt nodota pirmās instances tiesā atkārtotai izskatīšanai.

Secinājumu daļa

8. Saeima uzskata, ka tiesvedība lietā būtu izbeidzama vairāku iemeslu dēļ. Izskatot Pieteikumu iesniedzēju civillietas, trešā persona, proti, kredītiestādes pārstāvis, neesot piedalījies tiesas sēdē. Tāpēc apstrīdētā norma neaizskarot Pieteikumu iesniedzējus. Turklāt apstrīdētā norma nosakot tikai laiku, līdz kuram trešās personas var iestāties lietā, bet nereglamentējot tos jautājumus, par kuriem Pieteikumu iesniedzēji vērsušies Satversmes tiesā (*sk. lietas materiālu 15. –16., 35. – 36. lpp.*).

Tiesvedības izbeigšanu lietā reglamentē Satversmes tiesas likuma 29. pants. Šā panta pirmajā daļā ir noteikti gadījumi, kad ar Satversmes tiesas lēmumu līdz sprieduma pasludināšanai var izbeigt tiesvedību lietā. Tomēr šis likums paredz Satversmes tiesai tiesības izbeigt lietu, bet neparedz pienākumu to darīt. Ja pastāv kāds no Satversmes tiesas likumā minētajiem apstākļiem, kas pieļauj tiesvedības izbeigšanu, tas vēl nenozīmē, ka tiesvedības turpināšana lietā nav iespējama vai nepieciešama (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2007. gada 8. februāra spriedumu lietā Nr. 2006-09-03*).

Lai izvērtētu, vai tiesvedība lietā ir turpināma, Satversmes tiesai jānoskaidro, vai apstrīdētā norma aizskar Pieteikumu iesniedzējus. Tikai pēc tam Satversmes tiesa vērtēs apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 92. panta pirmajam teikumam un 96. pantam.

8.1. Pieteikumu iesniedzēju laulības šķiršanas lietās kā trešās personas bija iestājušās kredītiestādes. No Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas 2010. gada 11. maija tiesas sēdes protokola izriet, ka tiesa, izlemjot jautājumu par trešās personas iestāšanos Pieteikuma iesniedzēja I. Gudrimoviča laulības šķiršanas lietā, atsaukusies uz CPL 78. panta trešo daļu (*sk. lietas materiālu 5. – 6. lpp.*). Savukārt Pieteikuma

iesniedzējai N. Grevcovai apstrīdētā norma piemērota ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas 2010. gada 20. aprīļa lēmumu, jo uz šā lēmuma pamata lietā pielaista trešā persona (*sk. lietas materiālu 26. – 27. lpp.*).

Tātad apstrīdētā norma tika piemērota Pieteikumu iesniedzējiem.

8.2. Apstrīdētā norma nosaka laiku, līdz kuram trešā persona var iestāties lietā, proti, pirms pabeigta lietas izskatīšana pēc būtības pirmās instances tiesā. Vienlaikus no apstrīdētās normas izriet, ka trešā persona var tikt pielaista lietā vai arī pieaicināta piedalīties tajā pēc savas iniciatīvas, pušu vai prokurora lūguma. Apstrīdētā norma attiecas ne vien uz civillietām, kas tiek izskatītas atklātās tiesas sēdēs, bet arī uz slēgtās tiesas sēdēs izskatāmām lietām.

Saeima uzskata, ka viens no tiesvedības izbeigšanas iemesliem ir tas, ka trešā persona nepiedalījās tiesas sēdē, kurā tika izskatīta Pieteikuma iesniedzēja I. Gudrimoviča laulības šķiršanas lieta (*sk. lietas materiālu 16. lpp.*). No lietas materiāliem izriet, ka šajā tiesas sēdē tiesnese ziņoja: trešā persona iesniegusi lūgumu izskatīt pieteikumu bez tās klātbūtnes un vienlaikus norādījusi, ka savu pieteikumu uztur pilnībā (*sk. lietas materiālu 5. lpp.*). Tādējādi trešā persona bija izmantojusi likumā noteiktās tiesības un savu viedokli par prasījumu paudusi rakstveidā. Līdz ar to fakts, ka tiesas sēdē, kurā tika izskatīta Pieteikuma iesniedzēja I. Gudrimoviča laulības šķiršanas lieta, kredītiestādes pārstāvis nepiedalījās personiski, nav atzīstams par iemeslu tiesvedības izbeigšanai Satversmes tiesā.

Tā kā apstrīdētā norma ir piemērota Pieteikumu iesniedzējiem un attiecas arī uz trešo personu piedalīšanos slēgtās tiesas sēdēs par laulības šķiršanu un laulāto kopīgās mantas dalīšanu, tiesvedība lietā ir turpināma.

Satversmes tiesai ir pamats izvērtēt apstrīdētās normas atbilstību Satversmei.

9. Satversmes 92. panta pirmais teikums nosaka: „Ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā.”

Satversmes tiesas praksē ir nostiprināta atziņa, ka Satversmes 92. pantā minētais jēdziens „taisnīga tiesa” ietver divus aspektus: taisnīga tiesa kā neatkarīga tiesu varas

institūcija, kas izskata lietu, un taisnīga tiesa kā pienācīgs, tiesiskai valstij atbilstošs process, kurā lieta tiek izskatīta (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2002. gada 5. marta sprieduma lietā Nr. 2001-10-01 secinājumu daļas 2. punktu un 2006. gada 20. decembra sprieduma lietā Nr. 2006-12-01 9.3. punktu*).

Taisnīga tiesa kā pienācīgs, tiesiskai valstij atbilstošs tiesas process aptver vairākus elementus – savstarpēji saistītas tiesības. Tajā ietilpst, piemēram, tiesības uz pieeju tiesai, pušu līdztiesības un sacīkstes princips, tiesības tikt uzklausītam, tiesības uz motivētu tiesas spriedumu un tiesības uz pārsūdzību (*sk. Satversmes tiesas 2008. gada 5. novembra sprieduma lietā Nr. 2008-04-01 8.2. punktu un 2010. gada 17. maija sprieduma lietā Nr. 2009-93-01 8.3. punktu*).

Satversmes 92. pants paredz valstij gan pienākumu izveidot attiecīgu tiesu institūciju sistēmu, gan arī pienākumu pieņemt procesuālās normas, atbilstoši kurām tiesa lietas izskatītu kārtībā, kas nodrošina šo lietu taisnīgu un objektīvu izspriešanu (*sk. Satversmes tiesas 2010. gada 17. maija sprieduma lietā Nr. 2009-93-01 8.2. punktu*).

Satversmes tiesa jau iepriekš norādījusi, ka civilprocess, kas nodrošina lietas taisnīgu un objektīvu izskatīšanu, ir taisnīgas tiesas elements un ietilpst Satversmes 92. panta saturā, tāpēc civilprocesam kopumā jāatbilst Satversmes 92. panta prasībām (*sk. Satversmes tiesas 2010. gada 30. marta sprieduma lietā Nr. 2009-85-01 10. un 11. punktu*).

10. Pēc Pieteikumu iesniedzēju domām, apstrīdētā norma nepamatoti pieļauj trešo personu iestāšanos laulības šķiršanas lietās (*sk. lietas materiālu 3., 24. lpp.*).

10.1. Apstrīdētā norma ietver vispārīgu principu, ka trešās personas var iestāties civillietā. Saskaņā ar CPL 11. panta pirmās daļas 3. punktu laulības šķiršanas vai neesamības lietas izskata slēgtā sēdē. Savukārt CPL 238. panta pirmā daļa nosaka prasījumus, kurus izspriež vienlaikus ar prasījumu par laulības šķiršanu vai neesamību. Viens no šādiem prasījumiem saskaņā ar CPL 238. panta pirmās daļas 6. punktu ir laulāto mantas dalīšana, tostarp gadījumos, kad tas skar trešās personas. Tātad laulāto strīds var aizskart trešo personu intereses. Nosakot šādu prasījumu izskatīšanu vienas

tiesvedības ietvaros, likumdevējs atbilstoši procesuālās ekonomijas principam ir vēlējies nodrošināt lietu savlaicīgu izskatīšanu tiesā.

10.2. Pieteikumu iesniedzēji uzskata, ka apstrīdētā norma nenodrošina taisnīgu procesu tiesā, jo tiesa neesot ņēmusi vērā Pieteikumu iesniedzēju iebildumus pret trešās personas iestāšanos viņu laulības šķiršanas lietās, turklāt Pieteikumu iesniedzēji nevarot pārsūdzēt tiesas lēmumu, ar kuru trešā persona pieaicināta vai pielaista lietā (*sk. lietas materiālu 1. – 2., 22. – 23. lpp.*).

Satversmes tiesa norāda, ka tās kompetencē visupirms ietilpst lietā apstrīdētas konkrētas tiesību normas vai tiesību akta satversmības izvērtēšana. Tās kompetencē, kas ir noteikta Satversmes 85. pantā, kā arī Satversmes tiesas likuma 1. un 16. pantā, neietilpst tiesību normu piemērošanas vērtēšana. Tādējādi Satversmes tiesa nav tiesīga pārvērtēt civilprocesa ietvaros pieņemtos tiesas nolēmumus un nav tiesīga lemt par to, vai vispārējās jurisdikcijas tiesa, izskatot konkrētu lietu, pareizi piemērojusi materiālās un procesuālās normas (*sk. Satversmes tiesas 2008. gada 2. jūnija sprieduma lietā Nr. 2007-22-01 18.1. punktu un 2009. gada 3. jūnija sprieduma lietā Nr. 2008-43-0106 12. punktu*).

Lēmumu par trešās personas pieaicināšanu vai pielaišanu lietā pieņem tiesa, izvērtējot konkrētās lietas apstākļus un to, vai spriedums konkrētajā lietā var skart trešās personas tiesības vai pienākumus. Pieteikumiem pievienotie dokumenti apstiprina to, ka pušu viedoklis par trešās personas iestāšanos lietā tika uzklausīts (*sk. lietas materiālu 5. – 6., 26. lpp.*).

10.3. CPL 81. panta otrā daļa *expressis verbis* neparedz pušu tiesības pārsūdzēt lēmumu par trešās personas pieaicināšanu vai pielaišanu lietā. Savukārt CPL 441. panta pirmās daļas 2. punkts paredz lietas dalībnieku tiesības pārsūdzēt pirmās instances un apelācijas instances tiesas lēmumus atsevišķi no tiesas sprieduma, iesniedzot blakus sūdzību, CPL noteiktajos gadījumos un tad, ja tiesas lēmums kavē lietas virzību.

Augstākā tiesa norāda, ka saskaņā ar CPL 441. panta noteikumiem un tiesu praksi lietas dalībnieks nevar iesniegt blakus sūdzību par tiesas lēmumu, ar kuru apmierināts lūgums par trešās personas iestāšanos lietā (*sk. lietas materiālu 100. lpp.*).

Secināms, ka pusēm nav tiesību atsevišķi pārsūdzēt lēmumu par trešās personas pieaicināšanu vai pielaišanu lietā. Atbilstoši CPL 441. panta otrās daļas otrajam teikumam puses savus iebildumus pret šo lēmumu var izteikt apelācijas vai kasācijas sūdzībā.

Tomēr puses var iesniegt blakus sūdzību par tiesas lēmumu CPL 441. panta pirmās daļas 2. punkta kārtībā, proti, ja tiesas lēmums kavē lietas tālāko virzību. Šādā gadījumā puses blakus sūdzībā norāda un pamato apstākļus, kuru dēļ tiesas lēmums par trešās personas pieaicināšanu vai pielaišanu lietā novilcina lietas izskatīšanu. Tiesa katrā konkrētā gadījumā izvērtē, vai lēmums kavē lietas virzību.

No pieteikumiem secināms, ka Pieteikumu iesniedzēji vēlas, lai likumdevējs pieņemtu tādu normatīvo regulējumu, kas liegtu trešajām personām iestāties lietās, kuras izskata slēgtās tiesas sēdēs (*sk. lietas materiālu 1. – 4., 22. – 25. lpp.*). Taču šāda regulējuma neesamība nenozīmē, ka apstrīdētā norma ierobežotu pušu tiesības uz taisnīgu tiesu lietās par laulības šķiršanu. Pieteikumu iesniedzēju argumenti par slēgto tiesas sēžu nozīmi aplūkojami, izvērtējot apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 96. pantam.

Līdz ar to apstrīdētā norma neierobežo Pieteikumu iesniedzējiem Satversmes 92. panta pirmajā teikumā nostiprinātās pamattiesības un tiesvedība daļā par apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 92. panta pirmajam teikumam ir izbeidzama.

11. Satversmes 96. pants nosaka: „Ikvienam ir tiesības uz privātās dzīves, mājokļa un korespondences neaizskaramību.”

11.1. Tiesības uz privāto dzīvi nozīmē, ka indivīdam ir tiesības uz savu privāto telpu, tiesības dzīvot pēc sava prāta, saskaņā ar savu būtību un vēlmēm attīstīt un pilnveidot savu personību, iespējami minimāli ciešot no valsts vai citu personu iejaukšanās. Šīs tiesības ietver indivīda tiesības būt atšķirīgam, saglabāt un attīstīt īpašības un spējas, kas viņu atšķir no citiem cilvēkiem un individualizē (*sk. Satversmes tiesas 2005. gada 26. janvāra sprieduma lietā Nr. 2004-17-01 10. punktu*).

Satversmes tiesas praksē jau atzīts, ka arī pamattiesību jomā valstij ir trīskāršs

pienākums: ievērot, aizsargāt un nodrošināt personas tiesības. Lai valsts rīkotos saskaņā ar cilvēktiesībām, tai jāizpilda virkne pienākumu – gan pasīvie, piemēram, neiejaukšanās personas tiesībās, gan aktīvie, piemēram, nodrošinot personas individuālo vajadzību apmierināšanu (*sk. Satversmes tiesas 2008. gada 3. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2007-23-01 7. punktu*).

11.2. Noskaidrojot Satversmē noteikto pamattiesību saturu, ir jāņem vērā Latvijas starptautiskās saistības cilvēktiesību jomā. Starptautiskās cilvēktiesību normas un to piemērošanas prakse konstitucionālo tiesību līmenī kalpo par interpretācijas līdzekli, lai noteiktu pamattiesību un tiesiskas valsts principu saturu un apjomu, ciktāl tas nenoved pie Satversmē ietverto pamattiesību samazināšanas vai ierobežošanas (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2005. gada 13. maija sprieduma lietā Nr. 2004-18-0106 secinājumu daļas 5. punktu un 2007. gada 18. oktobra sprieduma lietā Nr. 2007-03-01 11. punktu*).

Tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību citastarp ir garantētas Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – Konvencija) 8. pantā. Šīs Latvijas Republikai saistošās starptautiskās normas mērķis ir visupirms aizsargāt indivīdu pret nepamatotu valsts iejaukšanos personas privātajā dzīvē. Papildus šim negatīvajam pienākumam valstij ir arī pozitīvs pienākums veikt šo tiesību nodrošināšanai nepieciešamās darbības (*sk. ECT spriedumu lietā „Biriuk v. Lithuania”, judgment of 25 November 2008, application no. 23373/03, para. 35*).

Lemjot par saviem pozitīvajiem pienākumiem, valstij tomēr ir piešķirama noteikta rīcības brīvība, proti, šie pozitīvie pienākumi ir vērtējami Konvencijas 8. panta otrajā daļā noteikto mērķu kontekstā, un ar to palīdzību ir jāpanāk taisnīgs līdzsvars starp sabiedrības un privātpersonas interesēm (*sk., piemēram, ECT spriedumus lietās „Lopez Ostra v. Spain”, judgment of 9 December 1994, Series A, no. 303-C, p. 54, para. 51, un „Giacomelli v. Italy”, judgment of 2 November 2006, para. 78*).

Izšķirošas nozīmes nav arī tam, vai normās noteiktais ir vērtējams kā ierobežojums vai tieši pretēji – kā valsts pozitīvais pienākums. Izšķirošais apstāklis jebkurā gadījumā ir tas, vai konkrētajā situācijā tiek panākts taisnīgs līdzsvars starp

sabiedrības interesēm, no vienas puses, un attiecīgas personas interesēm, no otras puses (*sk. ECT spriedumu lietā „Dickson v. the United Kingdom”, judgment of 4 December 2007, application no. 44362, para 71*).

12. Pieteikumu iesniedzēji apstrīd to, ka procesos par laulības šķiršanu vai neesamību var iestāties trešā persona (*sk. lietas materiālu 1. – 2., 22. – 23. lpp.*). Šādu regulējumu citastarp paredz apstrīdētā norma.

Lai pārliecinātos, vai apstrīdētā norma pieļauj Satversmes 96. pantā nostiprinātās privātās dzīves aizsardzības ierobežojumu, Satversmes tiesai visupirms jānoskaidro apstrīdētās normas saturs. Arī citos Satversmes tiesas nolēmumos secināts, ka Satversmes tiesai savas kompetences robežās ir jānoskaidro apstrīdētās normas un citu ar to cieši saistīto tiesību normu mērķis un patiesā jēga (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2010. gada 20. janvāra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2009-14-01 7. punktu, 2010. gada 11. jūnija lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2010-11-01 6. punktu, 2010. gada 13. oktobra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2010-09-01 9. punktu un 2011. gada 31. janvāra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2010-47-01 6. punktu*).

Saskaņā ar Satversmes 85. pantu un Satversmes tiesas likuma 1. un 16. pantu tiesību normu interpretācijas un piemērošanas, kā arī vispārējās jurisdikcijas tiesu nolēmumu tiesiskuma kontrole nav Satversmes tiesas kompetencē (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2009. gada 3. jūnija sprieduma lietā Nr. 2008-43-0106 12. punktu*). Tiesību normas interpretācijas un piemērošanas jautājuma izlemšanā Satversmes tiesa var iesaistīties tikai tad, ja nepastāv vai jau ir izmantoti visi citi pieejamie līdzekļi konkrētā tiesiskā strīda atrisināšanai. Pirms konkrētās tiesību normas kontroles ietvaros vērsties Satversmes tiesā, ir jāpārbauda, vai ar tiesību normu iztulkošanas metožu palīdzību nav iespējams atspēkot radušās šaubas par šīs tiesību normas neatbilstību augstāka juridiska spēka tiesību normām (*sk. Satversmes tiesas 2010. gada 11. jūnija lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2010-11-01 6. punktu un 2011. gada 11. janvāra sprieduma lietā Nr. 2010-40-01 6. punktu*). Satversmes tiesa konkrētās tiesību normas kontroles ietvaros ir atzīstama vienīgi par

galīgo tiesību aizsardzības instanci (*sk. Satversmes tiesas 2010. gada 11. jūnija lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2010-11-01 6. punktu*).

13. Apstrīdētās normas gramatiskais formulējums liecina, ka trešās personas tiesības iestāties lietā regulē divi kritēriji.

Pirmkārt, trešā persona var iestāties lietā līdz brīdim, kad pabeigta lietas izskatīšana pēc būtības. Tātad trešā persona var lūgt tiesu to pielaist procesā pirms tiesas sēdes, iesniedzot savu lūgumu rakstveidā. Šīs tiesības trešā persona var īstenot arī jebkurā citā laikā, tomēr ne vēlāk par brīdi, kad pabeigta lietas izskatīšana pēc būtības. Otrkārt, trešā persona var iestāties lietā tikai pirmās instances tiesā. Tādējādi likumdevējs ir nodrošinājis trešajām personām iespēju iestāties procesā.

Trešā persona saskaņā ar CPL 78. panta pirmo daļu var būt fiziskā vai juridiskā persona, kuras tiesības vai pienākumus pret vienu no pusēm var skart spriedums lietā. Trešo personu institūts ir ieviests civilprocesā, lai sekmētu lietas apstākļu vispusīgu noskaidrošanu un panāktu procesuālu ekonomiju [*sk. Civilprocesa likuma komentāri. I daļa (1. – 28.nodaļa). Autoru kolektīvs K. Torgāna zinātniskajā red. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2011, 220. lpp.*].

Apstrīdētā norma ļauj tiesas procesā piedalīties personai, kura var veicināt objektīvu lietas izskatīšanu tiesā, sniedzot paskaidrojumus un izsakot savu viedokli par prasījumu. Atbilstoši CPL 78. panta trešās daļas otrajam teikumam trešā persona var izmantot apstrīdētajā normā noteiktās tiesības pēc savas iniciatīvas vai arī pēc pušu vai prokurora lūguma. Trešās personas atkarībā no to ieinteresētības rakstura un pakāpes likumdevējs ir iedalījis kā personas ar patstāvīgiem prasījumiem un personas bez patstāvīgiem prasījumiem. To procesuālās tiesības un pienākumi ir plašāk reglamentēti CPL 79. un 80. pantā. Neatkarīgi no trešās personas ieinteresētības pakāpes lēmumu par tās pieaicināšanu vai pielaišanu konkrētajā lietā tās ietvaros izvērtē tiesa. Ar attiecīgu tiesas lēmumu trešā persona kļūst par lietas dalībnieku.

Līdz ar to apstrīdētās normas mērķis ir nodrošināt un aizsargāt trešo personu tiesības.

14. Lietas ietvaros apstrīdētās normas atbilstība Satversmes 96. pantam izvērtējama saistībā ar laulības šķiršanas vai neesamības procesiem, kuros var iestāties trešās personas.

Saskaņā ar CPL 238. panta pirmo daļu lietā par laulības šķiršanu vai neesamību prasījumi, kas izriet no ģimenes tiesiskajām attiecībām, izspriežami vienlaikus. Šādi prasījumi ir strīdi par: 1) aizgādības noteikšanu; 2) saskarsmes tiesības izmantošanu; 3) uzturlīdzekļiem bērnam; 4) līdzekļiem laulātā iepriekšējā labklājības līmeņa vai uztura nodrošināšanai; 5) kopīgo ģimenes mājokli un mājsaimniecības vai personiskās lietošanas priekšmetiem; 6) laulāto mantas dalīšanu (arī tad, ja tas skar trešās personas).

Pieteikumu iesniedzēju lietās par trešajām personām tika atzītas kredītiestādes, proti, kreditori (*sk. lietas materiālu 1., 5., 26. – 27. lpp.*). Juridiskajā literatūrā norādīts, ka bankas nereti iestājas kā trešās personas lietās par tiesībām uz nekustamo īpašumu, jo to izsniegtie aizdevumi ir nodrošināti ar hipotēku. Ja ar hipotēku apgrūtinātais īpašums tiesā tiktu atzīts par piederošu citai personai, tad tas varētu apgrūtināt aizdevuma atgūšanu [*sk.: Civilprocesa likuma komentāri. I daļa (1. – 28. nodaļa). Autoru kolektīvs K. Torgāna zinātniskajā red. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2011, 223. lpp.*].

Pieteikumu iesniedzēju lietās trešās personas iestājas sakarā ar laulāto mantas dalīšanas prasījumu, jo bija skartas šo personu intereses. Taču laulības šķiršanas vai neesamības lietās par trešajām personām var tikt atzītas arī personas, kuru intereses skar kāds cits no ģimenes tiesiskajām attiecībām izrietošs prasījums.

Apstrīdētā norma nereglamentē šo prasījumu izskatīšanu vienā procesā. Augstākā tiesa pamatoti norāda, ka Pieteikumu iesniedzēji nav apstrīdējuši CPL 238. panta pirmās daļas 6. punktu, lai gan tieši šī norma paredz, ka lietā par laulības šķiršanu vai neesamību vienlaikus ar citiem prasījumiem, kas izriet no ģimenes tiesiskajām attiecībām, ir izspriežami prasījumi par laulāto mantas dalīšanu, arī tad, ja tas skar trešās personas (*sk. lietas materiālu 99. – 100. lpp.*). Saskaņā ar CPL 242. panta 1. punktu tiesai, taisot spriedumu laulības šķiršanas lietā, ir pienākums izspriest visus prasījumus, kuri izriet no ģimenes tiesiskajām attiecībām un par kuriem

celtas prasības.

Līdz ar to Satversmes tiesai jānoskaidro, vai apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 96. pantam iespējams izvērtēt šķirti no CPL 238. panta pirmās daļas 6. punktā ietvertā regulējuma.

15. Satversmes tiesa ir secinājusi, ka „prasījuma robežu pārkāpšana spriedumā ir iespējama un pat nepieciešama, lai nodrošinātu efektīvu personas tiesību aizsardzību un sprieduma izpildi” (*Satversmes tiesas 2008. gada 17. janvāra sprieduma lietā Nr. 2007–11–03 18. punkts*). Arī tiesību zinātnē ir izteikts viedoklis, ka Satversmes tiesas procesā „ir gadījumi, kad ir pieļaujams un pat nepieciešams iziet ārpus prasījuma robežām, iekļaujot pārbaudē arī tādas normas, kas nav tikušas apstrīdētas, vai izvērtējot atbilstību tādām normām, atbilstība kurām nav apstrīdēta” (*Endziņš A. Kā vērtēt jaunāko Satversmes tiesas praksi // Jurista Vārds, 2007. gada 9. oktobris, Nr. 41, 5. lpp.*).

Prasījuma robežas var paplašināt gadījumos, kad to prasa Satversmes tiesas procesa principu ievērošana. Vienlaikus ir jāņem vērā, ka Satversmes tiesa *ex officio* prasījuma robežas var paplašināt, tikai ievērojot zināmus kritērijus un “ciešās saistības koncepciju”.

Lai gan lieta par CPL 238. panta pirmās daļas 6. punkta atbilstību augstāka juridiskā spēka tiesību normai (aktam) nav ierosināta, tajā ietvertais regulējums ir cieši saistīts ar apstrīdēto normu. Par CPL 238. panta pirmās daļas 6. punkta atbilstību Satversmes 96. pantam Saeimas atbildes raksts nav saņemts, un līdz ar to Satversmes tiesa nebūtu tiesīga vērtēt šīs normas atbilstību augstāka juridiskā spēka tiesību normai (aktam). Tomēr šī norma ir cieši saistīta ar apstrīdēto normu un pušu norādītie argumenti var tikt attiecināti arī uz CPL 238. panta pirmās daļas 6. punktā ietverto regulējumu. Ja nebūtu CPL 238. panta pirmās daļas 6. punktā ietvertā regulējuma, trešo personu prasījumi laulības šķiršanas vai neesamības lietās varētu tikt izskatīti atsevišķā tiesvedībā šķirti no pušu prasījumiem.

Tikai izvērtējot apstrīdēto normu kopsakarā ar prasības sadalīšanas aizliegumu, kuru lietās par laulības šķiršanu vai neesamību nosaka CPL 238. panta pirmās daļas

6. punkts, ir iespējams noteikt, vai trešo personu iestāšanās minētajās civillietās pārkāpj pušu tiesības uz privāto dzīvi. Arī no procesuālās ekonomijas principa izriet, ka nebūtu lietderīgi atkārtoti lemt par jautājumiem, kas var tikt izlemti šīs lietas ietvaros.

Tādējādi Satversmes tiesa apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 96. pantam vērtēs kopsakarā ar CPL 238. panta pirmās daļas 6. punktu.

16. Līdz 2003. gada 1. janvārim CPL 238. pants noteica, ka prasību par laulības neesamību vai prasību par laulības šķiršanu var apvienot tikai ar prasību par bērna dzīvesvietas noteikšanu un līdzekļu piedziņu bērna uzturam. No minētā datuma spēkā ir CPL 238. panta pašreizējā redakcija, kura tika pieņemta 2002. gada 31. oktobrī.

Juridiskajā literatūrā norādīts, ka 238. panta pirmās daļas 6. punktā ietverto piebildi „arī tad, ja tas skar trešās personas” nedrīkst iztulkot tādējādi, ka laulāto kopīgās mantas dalīšanas rezultātā drīkstētu tikt aizskartas trešo personu iegūtās tiesības. Gluži otrādi, laulāto kopīgās mantas sadalīšana – neatkarīgi no tā, vai šī manta tiek sadalīta, pastāvot laulībai, vienlaikus ar laulības šķiršanu vai pēc laulības izbeigšanās, – nedrīkst atņemt laulāto kreditoriem viņu tiesības, jo atbilstoši trešo personu iegūto tiesību aizsardzības principam trešo personu iegūtās tiesības paliek spēkā (*sk.: Kalniņš E. Laulāto manta laulāto likumiskajās mantiskajās attiecībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010, 312. lpp.*).

Līdz ar to CPL 238. panta pirmās daļas 6. punkts nodrošina apstrīdētās normas mērķa īstenošanu laulības šķiršanas vai neesamības lietās.

17. Pieteikumu iesniedzēji iebilst pret tiesisko regulējumu, kas pieļauj trešo personu piedalīšanos laulības šķiršanas vai neesamības lietās. Viņi uzskata, ka pušu tiesības uz privāto dzīvi tiek ierobežotas, pielaižot šo lietu izskatīšanā trešās personas (*sk. lietas materiālu 1. – 4., 22. – 25. lpp.*).

17.1. Lietām par laulības šķiršanu vai neesamību piemīt sensitīvs raksturs, jo šajos procesos citastarp tiek aplūkoti laulāto kopdzīves jautājumi. Lietas izskatīšanas gaitā var izskanēt informācija par laulāto nesaskaņām vai intīmo dzīvi.

No Satversmes 96. panta izriet ne vien valsts pienākums atturēties no iejaukšanās privātajā dzīvē, bet arī valsts pienākums veikt šo tiesību nodrošināšanai nepieciešamās darbības (*sk. Satversmes tiesas 2009. gada 23. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2008-42-01 10. punktu*). Šo pienākumu likumdevējs var izpildīt ar tādu normatīvo regulējumu, kas aizsargā personu privāto dzīvi un vienlaikus nodrošina līdzsvaru ar citu personu tiesībām lietās par laulības šķiršanu vai neesamību.

Lai aizsargātu personu tiesības uz privāto dzīvi, likumdevējs lietās par laulības šķiršanu vai neesamību ir paredzējis atkāpi no vispārējā tiesas sēžu atklātuma principa. Proti, saskaņā ar CPL 11. panta pirmās daļas 3. punktu šīs kategorijas lietas izskatāmas slēgtās tiesas sēdēs.

Lietas izskatīšana slēgtā tiesas sēdē nenozīmē to, ka puses, kuru strīds tiek skatīts tiesā, būtu vienīgās tiesas sēdes dalībnieces. Slēgtās tiesas sēdēs liegts piedalīties klausītājiem, tostarp plašsaziņas līdzekļiem. Savukārt lietas objektīvai izskatīšanai ir nepieciešama ne vien tiesas, tiesas sēdes sekretāra un, iespējams, tulka piedalīšanās, bet arī lietas dalībnieku klātbūtne.

Saskaņā ar CPL 11. panta ceturto daļu slēgtā tiesas sēdē piedalās lietas dalībnieki, bet, ja nepieciešams, – arī eksperti un tulki. Lietas dalībnieki ir puses, trešās personas, pušu un trešo personu pārstāvji, prokurors un tās valsts vai pašvaldību iestādes un personas, kurām ar likumu piešķirtas tiesības aizstāvēt tiesā citu personu tiesības un ar likumu aizsargātās intereses, institūcijas, kuras likumā paredzētajos gadījumos pieaicina atzinuma došanai, kā arī šo personu pārstāvji. Slēgtā tiesas sēdē var piedalīties arī pušu pārstāvji un personas, kam to darīt ir īpašs iemesls.

Ņemot vērā minēto, nav pamatots Pieteikumu iesniedzēju viedoklis, ka slēgtā tiesas sēdē drīkstētu piedalīties tikai prasītājs un atbildētājs.

17.2. Trešo personu tiesības iestāties lietā nav absolūtas. CPL 81. panta pirmā daļa noteic, ka trešā persona tiek pieaicināta vai pielaista piedalīties lietā ar tiesas lēmumu. Līdz ar to tiesas kompetencē ir izvērtēt trešās personas, prokurora vai pušu lūgumu par trešās personas iestāšanos lietā. Tiesa izlemj, vai izskatāmās lietas ietvaros trešās personas tiesības var tikt skartas un vai ir pieļaujama tās iestāšanās lietā.

Atbilstoši apstrīdētajai normai trešajai personai ir iespējams iestāties lietā, pirms

pabeigta lietas izskatīšana pēc būtības pirmās instances tiesā. Nedz apstrīdētā norma, nedz CPL 238. panta pirmās daļas 6. punktā paredzētais prasības sadalīšanas aizliegums neliedz tiesai lietā par laulības šķiršanu vai neesamību noteikt, no kura brīža trešā persona var piedalīties lietā. Pieņemot lēmumu par trešās personas pieaicināšanu vai pielaišanu lietā, tiesai ir jārespektē ne vien trešās personas tiesības un likumiskās intereses, bet arī pušu tiesības uz privāto dzīvi. Tāpēc tiesai, pieņemot minēto lēmumu, ir pienākums lemt arī par piemērotāko brīdi, ar kuru trešā persona iestājas lietā.

Līdz ar to apstrīdētā norma nav pretrunā ar personas tiesībām uz privāto dzīvi.

Nolēmumu daļa

Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 30.–32. pantu, Satversmes tiesa

nosprieda:

1) izbeigt tiesvedību lietā daļā par Civilprocesa likuma 78. panta trešās daļas pirmā teikuma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmajam teikumam;

2) atzīt Civilprocesa likuma 78. panta trešās daļas pirmo teikumu kopsakarā ar Civilprocesa likuma 238. panta pirmās daļas 6. punktu par atbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 96. pantam.

Spriedums ir galīgs un nepārsūdzams.

Spriedums stājas spēkā tā publicēšanas dienā.

Tiesas sēdes priekšsēdētājs

G. Kūtris